

STADSHOLMEN

VÄSTERGÖTLAND 24

Götgatan 28, Repslagargatan 13

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 GATHUSET VID GÖTGATAN.**
- 2 GATHUSET VID REPSLAGARGATAN MED FLYGEL MOT GÅRDEN.**
- 3 UTHUSBYGGNADEN.**
- 4 LUSTHUSET.**

REPSLAGARGATAN NORRUT ÅR 1940. VÄSTERGÖTLAND 24 ÄR BYGGNADEN SOM INNEHÅLLER CAFÉET. TILL VÄNSTER I BILD HAR SÖDERGATAN DRAGITS FRAM OCH BEBYGGELSEN RIVITS. OKÄND FOTOGRAF. SSM:S ARKIV F 28627.

Fastighetens bebyggelse speglar borgarklassens bostadsskick och byggande under 1700- och 1800-talet. I huset vid Götgatan finns inredning från dessa århundraden i form av snickerier, taklister och kakelugnar.

Huset vid Repslagargatan är mycket välbevarat med inredningar från de två byggnadsperioderna på 1850- och 1880-talen. På gården finns ett äldre, putsat uthus omnämnt sedan 1700-talets mitt. Där finns också ett rekonstruerat lusthus med plantering och staket kring. Det ursprungliga lusthuset konstruerades av Fredrik Blom, en av de mer betydande arkitekterna under 1800-talet första hälft. Rekonstrueringen var av byggnadshistoriskt intresse då det möjliggjorde att i praktiken pröva Fredriks Bloms konstruktion för flyttbara och monteringsfärdiga hus.

Västergötland 24 är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Dagens gatunät och kvartersindelning skapades då området reglerades på 1640-talet. Söder om Högbergsgatan låg fram till omkring 1860 sjön Fatburen, vilken fylldes igen i samband med att Södra bangården anlades. Under 1600-talet fanns

HUS 1. FASADEN MOT GÖTGATAN ÄR SLÄTPUTSAD MED FÖNSTER I MURLIVET. PORTEN HAR EN ENKEL OMFATTNING. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. GÅRDSFASADENS SJU FÖNSTERAXLARN I MITTPARTIET UTGÖR DEN ÄLDSTA BYGGNADEN FRÅN 1730-TALET. TILL HÖGER SYNS GÅRDSBYGGNADEN (NR 4) SOM OMNÄMNS REDAN VID MITTEN AV 1700-TALET OCH TILL VÄNSTER LUSTHUSETS TRÄDGÅRD MED STAKET. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. PORTGÅNGEN MED KRYSSVALV FRÅN TIDIGT 1700-TAL HAR GÖLV AV KALKSTEN. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. FÖNSTERSMYGPÅNEL MED NUPNA HÖRN, 1700-TAL. FOTO: J. MALMBERG.

flera kålgårdar och verkstäder i området omkring sjön. Bebyggelsen var huvudsakligen av trä. Den stora branden i Katarina 1723 sträckte sig till och med kvarteret Västergötland i väster. Efter branden ökade stenhusbyggandet sakta. I dag består bebyggelsen i området av stenhus från 1700- 1800- och 1900-talen. Byggnaderna varierar i våningshöjd och arkitektoniskt uttryck.

I kvarteret Västergötland ligger sedan 1833 Almgrens sidenväveri. Väveriet hade en period upp till 200 anställda, huvudsakligen kvinnor. På 1930-talet drogs en stor genomfartsled, Södergatan, fram väster om Repslagargatan vilket innebar att kvarteret intill Västergötland revs. På 1980-talet däckades leden över och bebyggdes med bostadshus. Under samma årtionde ersattes Södra bangården och spårområdet av bostäder. Idag präglas gatumiljön vid Repslagargatan

till stor del av slutna bottenvåningar och bostäder medan Götgatan är ett affärsstråk med inslag av caféer och restauranger. Götgatans karaktär har förstärks av att gatan i detta parti har blivit gågata.

HISTORIK

Tiden fram till 1723

När Holms tomtbok över Södermalm upprättades på 1770-talet skiljde sig tomtindelningen i kvarteret Västergötland något från idag. Där den nuvarande fastigheten Västergötland 24 ligger möttes flera tomter. Kvarteret var under 1600-talet huvudsakligen bebyggt med trähus som förstördes 1723 i Katarina-branden.

1700-talet

Efter branden bebyggdes den nuvarande tomten

HUS 1. KAKELUGN FRÅN 1700-TALET MED TRÄFÖTTER AV 1700-TALSTYP. I EN DEL AV RUMMET FINNS EN PUTSAD TAKLIST. BRÖSTPANELEN ÄR HALVFRANSK. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. RUMMET HAR PUTSAD TAKLIST OCH HALVFRANSK BRÖST-PANEL. KAKELUGNEN ÄR FRÅN EMPIREN. FOTO: J. MALMBERG.

med trähus mot Repslagargatan. Åt Götgatan byggdes i slutet av 1730-talet ett stenhus i två våningar med välvd portgång. Huset var 1748 i kamrer Nils Widings ägo och hade då åtta rum i bottenvåningen och åtta rum på våning i trappa samt tre vindskammare. Alla rum hade gipsade tak och trapporna var av sten. Längs den södra tomtgränsen fanns en korsvirkeslänga med bland annat stall, vagnshus och en brygg- och bakstuga.

Sockerbagaren mästare Anders Lindström som var ägare till fastigheten 1771 lät då bygga ut stenhuset vid Götgatan mot norr med tre fönsteraxlar, samtidigt som vissa förbättringar gjordes på trähusen mot Repslagargatan. Sockerbagarna hade vid denna tid ett eget skrå och tillverkade framför allt konfekt, bakelser, glass, syltade bär och frukter. Om sockerbagaren bedrev sin verksamhet i bagarstugan på gården framgår inte av beskrivningen. Vissa av byggnaderna på tomten var i dåligt skick år 1801 då fastigheten var i Lindströms arvingars ägo.

På gården sattes ett lusthus upp vid den norra

tomtgränsen år 1822. Huset var monteringsfärdigt och ritat och konstruerat av överstelöjtnanten och arkitekten Fredrik Blom. Blom tillhörde en av de mer betydande arkitekterna under 1800-talet första hälften och har bland annat ritat Rosendals slott. I anslutning till lusthuset anlades en trädgård, omgärdad med spjälstaket.

Tiden från 1824 till omkring 1940

Fastigheten var 1824 i lagmannen O E Laurins ägo. Han lät 1833 bygga till huset vid Götgatan mot norr med fyra fönsteraxlar. År 1850 byggdes mittdelen av Götgatshuset på med en tredje våning. När fastigheten övertogs av snickarmästare Nils Wadstein 1858 lät denne inreda butikslokaler i bottenvåningen mot Götgatan och bygga på hela huset vid Götgatan till tre våningars höjd. Han lät även uppföra ett stenhus vid Repslagargatan vid tomtens norra del. Det nya stenhuset var tre våningar högt och fyra fönsteraxlar brett med en trerumslägenhet per plan. Lägenheterna inreddes med sockelpaneler, fyllningsdörrar,

HUS 2. GÅRDSFASADEN MED FLYGELN TILL HÖGER. GATHUSETS ÄLDSTA DEL HAR BRUTET TAK TILL SKILLNAD FRÅN TILLBYGGNADEN. FOTO: J. MALMBERG.

smygpaneler och profilerade taklister samt kakelugnar. Byggnaden hade också en flygel i två våningar inåt gården med verkstadslokaler. Senare inreddes bostäder på flygelns vind.

Fastigheten delades år 1864 i två tomter, en åt Götgatan och en åt Repslagargatan, båda ägda av snickarmäster Wadstein. Stenhuset vid Repslagargatan förlängdes 1882 söderut med hela tio fönsteraxlar i tre våningar. Fasaden fick samma utformning som den äldre delen och våningarna inreddes på samma sätt. Den nya delen hade sadeltak till skillnad från den äldre delen som hade brutet tak, ett resultat av byggnadsordningen 1876 som inte tillät brutna tak. Wadstein och hans arvingar ägde fastigheten in på 1900-talet och få förändringar skedde i byggnaden.

Från omkring 1940 och senare tid

Kring 1940 bytte de två fastigheterna ägare flera gånger. De köptes 1956 av Stockholms stad i syfte att riva för att ge plats för en galleria i kvarteret. Planen ändrades först på 1980-talet då tomten återigen var

sammanslagen. Bebyggelsen fick skyddsbestämmelser i detaljplan. Vid det laget var Bloms lusthus mycket förfallet. De återstående delarna monterades ner och införlivades i Stadsmuseets samlingar.

Under 1990-talet renoverades flygelns gathuset vid Repslagargatan. Planlösningen och mycket av snickeriinredningen kunde bevaras trots omfattande skador i grund och takstolar.

År 2004 påbörjades en sedan länge planerad renovering av gathuset vid Repslagargatan. I stort sett all snickeriinredning, taklister och golv bevarades. De flesta kakelugnarna kunde sättas i stånd. Ursprunglig dekorativ målning i trapphuset renoverades liksom de gamla fönstren som till stor del var ursprungliga. På gården rekonstruerades Bloms lusthus. Gårdens planteringar och stensättningar återfick ett tidigare utseende och det tidigare spjälstaket rekonstruerades.

I huset vid Götgatan har ingen genomgripande renovering gjorts under senare tid. Fönstren har bytts någon gång under 1900-talet och mindre un-

HUS 2. FASADEN MOT REPSLAGARGATAN. DET URSPRUNGLIGA HUSET UTGJORDES AV DE FYRA FÖNSTERAXLARN A TILL VÄNSTER I BILD. FOTO: J. MALMBERG.

derhåll har skett. Successiva ombyggnader av olika karaktär, för kök, badrum och planlösningsändringar har hyresgästerna själva stått för.

BYGGNADSBESKRIVNING

Huset vid Götgatan, nr 1 på kartan

Byggnaden är tre våningar hög med plåttäckt sadeltak. Fasaden är slätputsad med fönster i liv. I bottenvåningen finns butiker. Trapphuset har entré med kryssvalv från tidigt 1700-tal. Golvet och trappan är belagd med kalksten och väggarna putsade. Dörrarna är av varierande ålder, några från tiden kring 1700, andra från senare delen av 1700-talet eller från 1800-talet. Även våningarnas snickeriinredningar härrör från olika perioder under 1700-talet och 1800-talet liksom taklister och takrosetter av stuck. I vissa rum finns äldre brädgolv bevarade. Flera rum har kakelugnar, bland annat en blåvit kakelugn från 1700-talets mitt på träställning av ursprunglig typ. Där finns också kakelugnar från empiretiden och polykroma kakelugnar från sent 1800-tal med högglossiga kakel. I ett rum finns en järnspis med plåtkåpa. Planlösningen har i stort sett behållit en äldre struktur men med nya badrum och kök. Fönstren har bytts under 1900-talet.

HUS 2. TRAPPHUSET HAR URSPRUNGLIG BEMÅLNING OCH FÖNSTER. FOTO: J. MALMBERG.

INREDNING FRÅN 1800-TALET S MTT OCH SENARE DEL I FORM AV PARDÖRRAR, DÖRRFODER, FOTLIST OCH KAKELUGN. FOTO: J. MALMBERG.

Huset vid Repslagargatan, nr 2 på kartan

Huset är tre våningar högt mot gatan med rusticerad bottenvåning och körport in till gården. Fasaden är dekorerad med våningslister och fönsteromfattningar i 1850-talsstil. Taket är brutet på den äldre delen men har sadeltak på den yngre. Gårdsfasaden på gathuset och den sammanbyggda gårdsflygeln är fyra våningar

hög och slätputsad med fönster i liv. Taket har några kupor.

Trapphuset har trappa och vilplan av kalksten och dekorativt målade väggar. I gathusets interiör är stora delar av den ursprungliga snickeriinredningen bevarad i form av taklister, golv, kakelugnar och flera järnspisar. Planlösningen är till stor del intakt. Även flygeln har en stor del av den ursprungliga inredningen kvar.

ÄLDRE JÄRNSPIS BEVARAD I HUS 2. FOTO: J. MALMBERG.

Gården, gårdslängan och lusthuset (nr 3 och 4 på kartan)

Gården är kullerstenslagd med gångar av gatsten mellan byggnaderna. Lusthuset är nyklassiskt med slätpanelade fasader och markerade pilastrar i hörnen och plåttäckt sadeltak. Entrén har en glasad dörr och lunettformat fönster ovanför. Lusthuset har en trädgård med träd, buskar och gräsmatta som avskärmas från den öriga gården med ett staket. Gårdslängan är två våningar hög med plåttäckt tak. Fasaderna är slätputsade, fönstergluggarna i den övre våningen är stängda med luckor av liggande brädor.

LUSTHUSET PÅ GÅRDEN ÄR EN REKONSTRUKTION AV FREDRIK BLOMS LUSTHUS FRÅN 1822.
FOTO: J. MALMBERG.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren "Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar". Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.

STOCKHOLM 2011